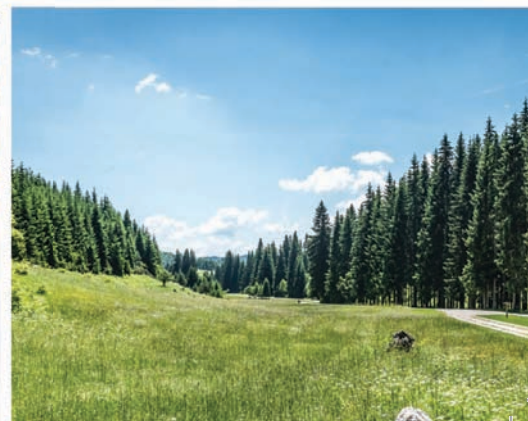
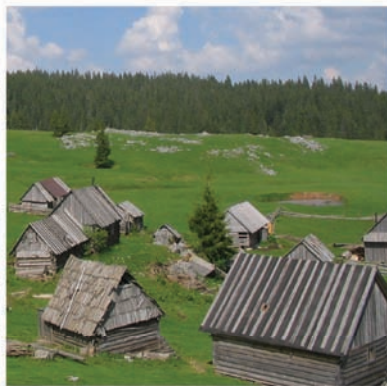

BIODIVERZITET – TO JE TVOJ POSAO

**Ekonomski razvoj u zaštićenim područjima
uz podršku prirode**

BIODIVERZITET – TO JE TVOJ POSAO

Ekonomski razvoj u zaštićenim područjima uz podršku prirode

Izdavač:

Global Nature Fund u okviru projekta ECO KARST, iz programa međudržavne saradnje Interreg Dunav i sufinansiran je iz fondova Evropske unije (ERDF i IPA)

Global Nature Fund (GNF)

Međunarodna organizacija za okoliš i prirodu

Fritz-Reichle-Ring 4, 78315 Radolfzell, Njemačka

Web-stranica: <http://www.globalnature.org>

Autori:

Udo Gattenlöhner, Andrea Peiffer, Ronja Volles (Global Nature Fund)

Suradnici:

Nadira Berbić (CENER21), Ana Bordjan (Zavod za gozdove Slovenije), Anghel Drasovean (Park prirode Apuseni), Melina Džajić Valjevac (CENER21), Aleksander Golob (Zavod za gozdove Slovenije), Zlata Grabovac (Zaštićeni pejzaž Bijambare), Katarina Husnjak Malovec (Park prirode Žumberak-Samoborsko gorje), Dubravka Kranjčević (Park prirode Žumberak-Samoborsko gorje), Béla Kuslits (MTA ÖK), Zsanett Laufer (Nacionalni park Bükk), Ranko Milanović (Nacionalni park Tara), Christoph Nitsch (Nacionalni park Kalkalpen), Franziska Pöpperl (Nacionalni park Kalkalpen), Evelyn Rusdea (Univerzitet u Freiburgu), Andras Schmotzer (Nacionalni park Bükk), Irem Silajdžić (CENER 21), Jošt Stergaršek (Regionalni park Notranjska), Alexander Zinke (Agencija za okoliš Austrija)

Grafičko oblikovanje:

Centar za energiju, okolinu i resurse – CENER21, Sarajevo

Publikacija dostupna u elektronskoj verziji:

www.interreg-danube.eu/approved-projects/eco-karst/outputs

Maj, 2018

Ova brošura nastala je u okviru projekta “ECO KARST – Ekosistemske usluge zaštićenih kraških područja – pokretačka snaga lokalnog održivog razvoja”, koji se provodi unutar programa međudržavne saradnje Interreg Dunav, a sufinansiran je sredstvima fondova Evropske unije (ERDF i IPA).

Prijedlog citiranja: Gattenlöhner U., Peiffer A., Volles R. 2018.: Biodiverzitet – to je tvoj posao – Ekonomski razvoj u zaštićenim područjima uz podršku prirode. Program međudržavne saradnje Interreg Dunav, ECO KARST projekat

Sadržaj

1. Cilj brošure i ciljna grupa	4
2. Ekosistemske usluge kraških zaštićenih područja – pokretačka snaga lokalnog i održivog razvoja	6
3. Šta je pro-biodiverzitetno poslovanje?	6
Šta je biodiverzitet?	10
Šta su ekosistemske usluge?	10
4. Pro-biodiverzitetni poslovi – međunarodni pristupi	12
5. Pro-biodiverzitetni poslovi – pristupi u pilot područjima	20
Park prirode Apuseni	22
Zaštićeni pejzaž Bijambare	26
Nacionalni park Bükk.....	30
Nacionalni park Kalkalpen.....	34
Regijski park Notranjska	38
Nacionalni park Tara.....	42
Park prirode Žumberak-Samoborsko Gorje	46
6. Naredni koraci – uključite se u ECO KARST projekat	52
Rječnik pojmova	56

1. Cilj brošure i ciljna grupa

Cilj ove brošure je da se predstave mogućnosti za zaštitu prirode uz istovremeno jačanje lokalnog ekonomskog razvoja kojim se stvaraju koristi i za prirodu i za čovjeka.

Jedan od načina da se to postigne jeste promocija takozvanih pro-biodiverzitetskih poslova.

Ovu brošuru preporučujemo poduzetnicima, poljoprivrednicima, ljudima nastanjenim u prirodnim područjima, upraviteljima zaštićenih područja i drugim interesnim stranama koje žele naučiti više o firmama koje uspješno balansiraju između očuvanja prirode i biološke raznolikosti i privrednih aktivnosti.

Posljednji majstor stolar dovršava svoj „drevak“ (tradicionalni čamac), Slovenija - Jošt Stergaršek ©

2. Ekosistemske usluge kraških zaštićenih područja – pokretačka snaga lokalnog i održivog razvoja

Cilj projekta ECO KARST je da se doprinese zaštiti, očuvanju i održivoj upotrebi ekosistema u Dunavskoj i Dinarskoj regiji kroz podizanje svijesti o ekosistemskim uslugama i povećanjem broja poduzetnika koji razvijaju koncept pro-biodiverzitetkih poslova. Ova brošura koja je ujedno i jedan od rezultata Projekta treba da bude komunikacijski alat kako bismo što uspješnije prenijeli ova znanja. Projekat uključuje sedam zaštićenih kraških područja u 7 različitih država koji imaju zajednička obilježja i suočavaju se sa sličnim izazovima.

Projektom ECO KARST se razvija cjelovit pristup upravljanju prirodnim resursima i isti se primjenjuje u sedam pilot područja. Kako bi se to postiglo, u okviru projekta provodi se detaljna analiza, kako ekosistema tako i usluga koje ti ekosistemi pružaju društvu. Način vrednovanja ekosistemskih usluga je opisan u posebnoj brošuri pod nazivom "Ekosistemske usluge u zaštićenim kraškim područjima". Oslanjajući se na identifikovane ekosistemske usluge, moguće je razviti nove poslovne prilike, koje ne samo da će otvoriti prilike za više radnih mjesta nego će i doprinijeti očuvanju prirode i razvoju zajednice u isto vrijeme.

Ključni faktor uspjeha je saradnja između lokalnog stanovništva i upravitelja zaštićenih područja, poduzetnika, nevladinih organizacija i vlasti. Uz pomoć njihovog znanja o regiji i njihove posvećenosti, mogu se razviti i implementirati nove ideje za pro-biodiverzitetke poslove.

Kraške vlažne livade i močvare su stanište bogatoj i ugroženoj flori, poput divlje gladiole, Slovenija, Foto – arhiva Društva Modro nebo ©

3. Šta je pro-biodiverzitetno poslovanje?

Pro-biodiverzitetno poslovanje podrazumijeva osnivanje kompanija koje ostvaruju ekonomsku dobit istovremeno doprinoseći očuvanju okoliša i biodiverziteta. Ovo je posebno važno jer pojedinci, zajednica, i u konačnici, kompanije ostvaruju svoju korist upravo kroz upotrebu prirodnih resursa i ekosistemskih usluga.

Ekosistemske usluge koje su u tom procesu doprinose ljudskoj dobrobiti i ekonomskom rastu ili razvoju regije. Biološka raznolikost – raznolikost vrsta, gena i ekosistema – podržava postojanje ekosistemskih usluga i izvođenje privrednih aktivnosti. Ovo je osnova za funkcionalnu privredu i dobre uslove života.

Usljed brzog privrednog razvoja i porasta broja stanovnika širom svijeta, iskorištavanje prirodnih resursa se stalno povećava. Sve to, zajedno sa zagađenjem i pretjeranim iskorištavanjem ekosistema kao i klimatskim promjenama, rezultira nezamislivim gubitkom biodiverziteta i ekosistemskih usluga.

Pro-biodiverzitetni poslovi pokušavaju prekinuti ovaj začarani krug i omogućiti dugoročni privredni razvoj, a istovremeno očuvati biodiverzitet. U sedam pilot područja, kao najvažniji privredni sektori za razvoj pro-biodiverzitetnih poslova identifikovani su šumarstvo, poljoprivreda i turizam.

Šta je biodiverzitet?

Biodiverzitet je raznolikost vrsta, genetička raznolikost u okviru vrsta (globalno i lokalno) te raznolikost ekosistema.

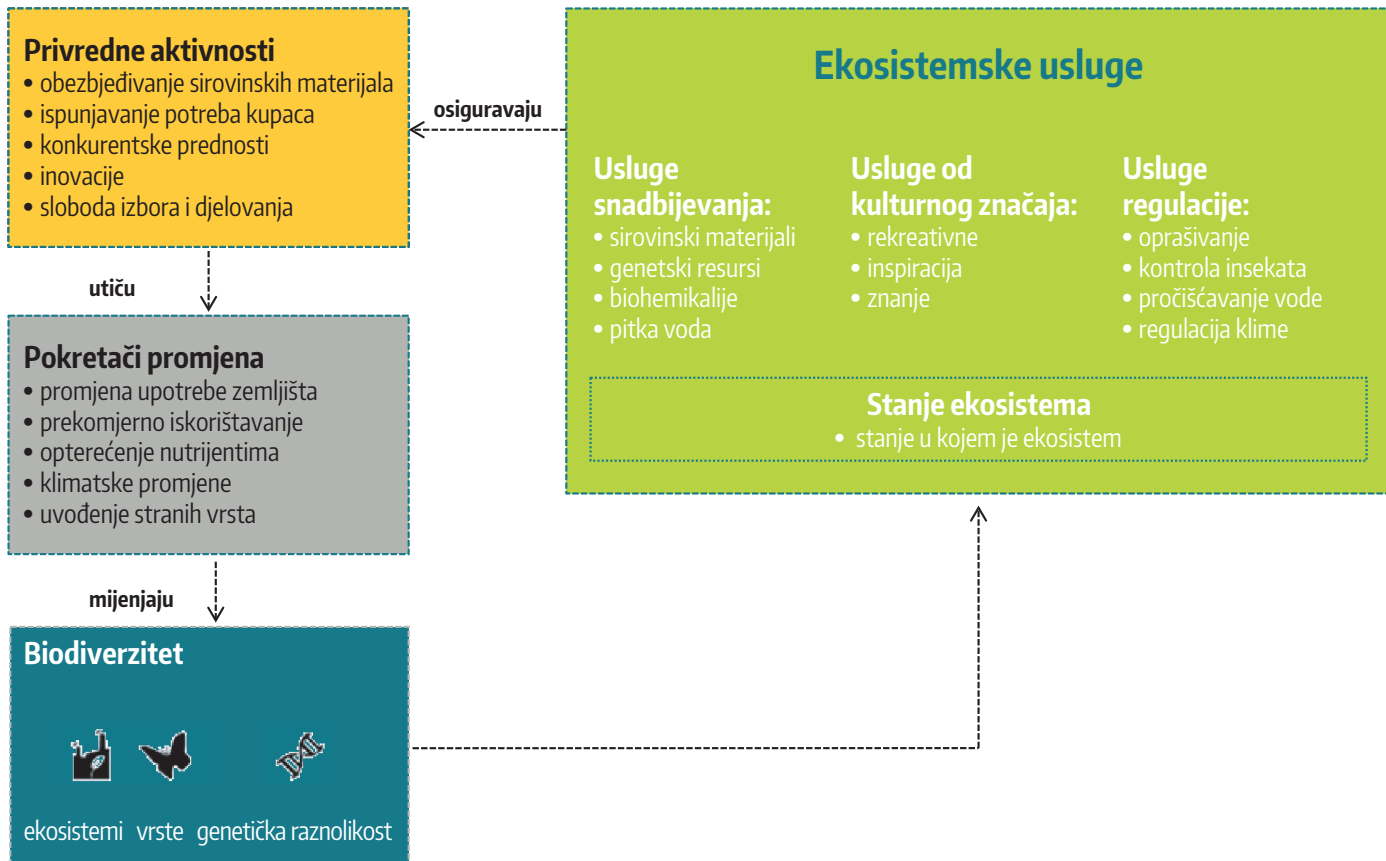
Šta su ekosistemske usluge?

Ekosistemske usluge su usluge koje nam priroda pruža. Cilj koncepta ekosistemskih usluga jeste obuhvatiti složenu vezu između prirode i društva na pojednostavljen način. Kako bi se to postiglo, posuđuje se analogija iz ekonomije: dobavljač (ekološki sistem) nudi različite usluge korisniku (društvo).

Ekosistemske usluge se mogu podijeliti u tri kategorije:

- **Usluge snadbijevanja** – materijalni proizvodi koje ekosistemi pružaju, kao što su hrana, žitarice, voće, gorivo, vlakna (vuna, drvo), začini, prirodni lijekovi, materijali za izradu dekoracija (cvijeće, školjke) i sl.
- **Usluge regulacije i podrške** – ekosistemski procesi koji osiguravaju stabilne i sigurne uslove života, kao što je regulacija kvaliteta zraka, regulacija klime, regulacija erozije, pročišćavanje vode, regulacija bolesti, kontrola insekata, oprašivanje, regulacija i ublažavanje poplava i sl., a koje su također i osnova za postojanje svih ostalih ekosistemskih usluga.
- **Usluge od kulturnog značaja** – nematerijalne koristi koje osiguravaju ekosistemi, kao što je duhovno obogaćivanje, kognitivni razvoj, inspiracija, opuštanje, društvene veze, kulturno nasljeđe, estetsko iskustvo i ekoturizam.

Za više informacija o ekosistemskim uslugama i njihovom vrednovanju, molimo da pogledate brošuru "Ekosistemske usluge u zaštićenim kraškim područjima".

4. Pro-biodiverzitetски poslovi – međunarodni pristupi

Pro-biodiverzitetске poslovne ideje se sve više razvijaju i primjenjuju širom svijeta. Jedan od najčešćih primjera pro-biodiverzitetškog poslovanja je pčelarstvo. Proizvodnjom meda, koji se širom svijeta konzumira kao popularna i ukusna hrana sa ljekovitim svojstvima, pčelari ne samo da ostvaruju profit nego pomažu i zaštiti biodiverzitetu usljed procesa oprašivanja. Globalno gledano, skoro 90 procenata divljih vrsta cvjetnica i više od 75 procenata usjeva se u potpunosti ili djelimično oslanja na oprašivanje koje vrše životinje. Pčele su među najvažnijim insektima za oprašivanje, jer posjećuju različite vrste i veliki broj cvjetova svaki dan. Danas, usljed promjene poljoprivrednih praksi, upotrebe pesticida i gubitka mnogih vrsta i staništa, pčele i drugi oprašivači su ugroženi. Zbog toga je pčelarstvo jako važna aktivnost. Proizvodnja organskog meda je odličan način da se doprinese zaštiti vrsta jer se tako smanjuje upotreba sintetičkih sredstava i hemijskih tretmana. Pozicija košnica je jako važna u organskoj proizvodnji: dovoljno daleko od industrijskih postrojenja, savremene poljoprivrede i autoputeva.

Drugi dobar primjer pro-biodiverzitetškog poslovanja sa značajnim pozitivnim uticajem na biodiverzitet su livadski voćnjaci, koji obezbjeđuju proizvodnju voćnih sokova, rakija i likera. Prostran voćnjak predstavlja ekološki prelaz između otvorenih i šumskih područja i može obezbijediti stanište za više od 5,000 životinjskih i biljnih vrsta. Ovo je moguće zbog različitih vegetacijskih spratova koji postoje na takvoj livadi: zemljište, žbunje, mahovine, grane i grančice, mrtvo drvo ili drvene šupljine – predstavljaju različite vrste staništa. U periodu intenzivne poljoprivredne aktivnosti, livadski voćnjaci često nude sklonište za žive organizme. Pored zaštite biodiverziteta, voćnjaci štite zemljište od erozije, stvaraju kisik, daju obilježja pejzažu i vrijedni su za rekreaciju i turizam. U nastavku brošure, opisani su primjeri pro-biodiverzitetških poslova iz različitih zemalja koji mogu podstaknuti ideje i osigurati ulazne informacije za razvoj novih pro-biodiverzitetških poslova, naročito na staništima kao što su kraška područja.

Sakupljač cvjetova biljke Arnica montana, Rumunija, Foto – arhiva Ecoherba & Bioflora Apuseni ©

Shepherd For Rhön Sheep, Oberelsbach-Ginolfs, Njemačka | Ekstenzivna upotreba zemljišta i uzgoj stoke

Porodični posao gospodina Kolba je smješten u rezervatu Rhön Biosphere. Na farmi se pored stoke uzgajaja i povrće i stočna hrana za njegovu stoku. U proizvodnom lancu, susjedni farmer koji posjeduje klaonicu, vrši klanje životinja za grupu farmera, a lokalni mesar zatim obrađuje meso. Zajedno sa drugim farmerima i prerađivačima, Josef Kolb je stvorio lokalni proizvodni lanac vrijednosti. Proizvodi se prodaju u farmerskoj radnji, dok se 80% mesa prodaje i dostavlja restoranima u regiji.

Uticaj na biodiverzitet: U saradnji sa njemačkom nevladinom organizacijom za okoliš (BUND), gospodin Kolb je ponovno uveo rasu ovce Rhön u regiju, vrstu koja je gotovo izumrla. Ispaša ove rase na pašnjacima doprinosi održavanju pejzaža i očuvanju biodiverziteta na pašnjacima. Svi proizvodi sa farme g. Kolba imaju organski certifikat, proizvedeni su bez upotrebe hemijskih pesticida.

Faktori uspjeha: Farmer koristi regionalni uzgoj autohtone vrste Rhön ovce kao jedinstvenu prodajnu taktiku, što je stvorilo rastući interes lokalnih restorana za njegovim proizvodima. U rezervatu Rhön Biosphere, kreirana je robna marka imena "Dachmarke Rhön", kojom se promovišu regionalni proizvodi u skladu sa strogim kriterijima članstva. Gospodin Kolb je jedan od skoro 300 proizvođača, prerađivača, prodavača i restorana koji koriste ovaj regionalni brend. Sve ove aktivnosti su značajno poboljšale saradnju između proizvođača i osigurale bolju razmjenu informacija među ljudima.

Josef Kolb

www.rhoenschaf-laden.de

info@kolbs-bio-hof.de

Foto – arhiva Sheperd for Rhön Sheep

Dehesa Casablanca-Ambrosía, Cáceres, Španjolska | Proizvodnja, obrada i prodaja govedine

Enrique Vega je farmer koji preko 35 godina upravlja farmom površine veće od 400 ha na sjeveru Extremadure. Farma Casablanca-Ambrosía je farma tipa "Dehesa", koji predstavlja tradicionalni ali i savremeni sistem kombinovanja uzgoja stoke sa šumarstvom i uzgojem usjeva, zastupljen u Španiji. Farma proizvodi organski certificiranu govedinu, posjeduje vlastitu klaonicu, a meso se prodaje direktno kupcima. Osim toga, farma je počela nuditi turističke i edukativne aktivnosti prije nekoliko godina.

Uticaj na biodiverzitet: Tip "Dehesa" farme je uspješan primjer kako intenzivna poljoprivreda koja uključuje uzgoj usjeva, šumarstvo i ispašu životinja ne samo da je u skladu sa očuvanjem prirode i ruralnim razvojem nego je i nužna za postizanje oba cilja. Od samog početka, gospodin Enrique je veoma fokusiran na zdravo zemljište i brojnost stoke. On koristi autohtone rase krava koje vrše ispašu na

različitim lokacijama u ovisnosti od sezone. Pored toga, životinje se hrane autohtonim mahunarkama.

Faktor uspjeha: Enrique Vega se prema farmi odnosi kao prema kompleksnom prirodnom sistemu i uzima u obzir okolišne aspekte prilikom donošenja upravljačkih odluka. Vlastita proizvodnja i jak jedinstven marketing su ključni aspekti uspjeha firme, budući da osiguravaju visok kvalitet proizvoda i kreiraju veze sa kupcima.

Earth Good Food Coop, Skopje, Makedonija | Udruga proizvođača organske hrane

Good Earth je udruga proizvođača registrovana 2015. godine. Udruga organizuje prodaju lokalnih makedonskih organskih proizvoda. Članovi Udruge mogu kupiti sedmično korpu sezonskog voća i povrća po nižim cijenama sa lokalnih farmi, dok ostali kupci mogu proizvode kupiti u prodavnici Udruge. Glavni cilj je obezbijediti pristup zdravoj, pouzdanoj i pristupačnoj organskoj hrani iz cijele regije. Tri stalno zaposlena radnika/-ice rade u prodavnici i pakuju oko 90 korpi svake sedmice.

Uticaj na biodiverzitet: Sva hrana koja se prodaje u zadrugi je prirodno proizvedena bez upotrebe hemijskih pesticida ili vještačkih gnojiva. Oko 30 lokalnih proizvođača redovno dostavlja svoje proizvode. Farmeri su odabrani prema posebnim kriterijima, kao što su blizina, zasadi više kultura, organska proizvodnja i drugi faktori održivosti. Proizvodi se dostavljaju javnim prevozom, što rezultira manjim emisijama izduvnih gasova i troškovima transporta. Osim toga, Udruga je uključena u

aktivnosti smanjenja nastanka otpada, tako što reciklira otpadni materijal i ne koristi plastične vrećice. Također, organizuju se događaji razmjene sjemena između proizvođača.

Faktor uspjeha: Udruga podstiče direktni kontakt između proizvođača i potrošača, npr. organizovane posjete farmama. Mali farmeri profitiraju od Udruge budući da su manje ovisni od velikih supermarketa. Važan faktor uspjeha Good Earth Udruge je entuzijazam i vrijednosti tri suosnivača i vlasnika zadruge, jer uspostava zadruge je njihov način doprinosa ekološkoj održivosti i zdravoj ishrani.

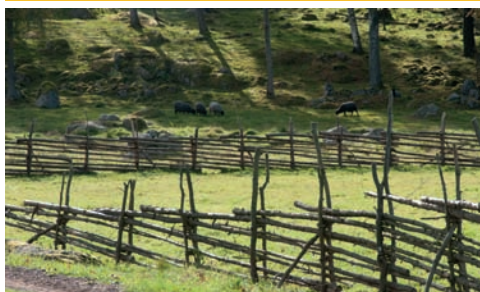
Heylen d.o.o., Geel, Belgija | Održivo upravljanje pejzažima

Tom Heylen je osnovao svoju kompaniju 1995. godine sa svojih 21 godinu, nakon što je aktivno volontirao u oblasti zaštite okoliša. Jedan je od prvih poduzetnika u Belgiji koji nudi konsultacije i pejzažno uređenje na način koji ne narušava prirodu. On koristi set mašina koji imaju minimalan uticaj na zemljište i biodiverzitet. Njegovi glavni klijenti su državne i regionalne vlade, organizacije za očuvanje prirode i EU projekti kao što je EU-Life.

Uticaj na biodiverzitet: jedna od glavnih metoda njegovog rada jeste ograničeno zbijanja tla tokom rada. Stalni rad na lokaciji sa teškim mašinama može ugroziti zemljište te zbog toga on koristi posebne lagane mašine sa boljom raspodelom težine. Npr., njegova kompanija kosi pašnjake u zaštićenim područjima, sprečava da površine pod korovima prerastaju u šume i poduzima šumarske aktivnosti u ranjivom

okolišu. Osim toga, koristi što je moguće više prirodnih materijala (npr. certificirano drvo, biorazgradivo ulje za mašine i sl.). Kompanija također gradi sisteme za tretman otpadnih voda u udaljenim područjima korištenjem prirodnih sistema kao što su močvare za koje koriste trsku ili vulkanske stijene za pročišćavanje vode.

Faktor uspjeha: Tom Heylen je pokrenuo svoj posao kao samostalni preduzetnik, a sada zapošljava 23 osobe. Stručnost koju je stekao kao volonter na poslovima očuvanja prirode, kao i potreba vlasti za ovakvim uslugama bili su važan faktor za uspješan rast njegovog posla. Stvaranje okolišne svijesti među zaposlenicima i prilagođavanje mašina su veoma važni za njegovo uspješno upravljanje biodiverzitetom.

Urnatur, Ödeshög, Švedska | Ekoturizam, poljoprivreda

Ulrika Krynitz, biologinja i dizajner i Håkan Strotz, šumar, zajedno posjeduju farmu od 50 hektara, gdje su započeli svoj posao ekoturizma 2007. godine. Privatni gosti i učesnici konferencija su smješteni u kolibe koje je izgradio gospodin Håkan od šumskog drveta, sa enterijerom koji je dizajnirala gospođa Ulrika. Kolibe bez struje su smještene u šumskom području, daleko od seoskih kuća. Gostima se nudi povrće iz njihove vlastite bašte, meso od njihovih vlastitih ovaca, gljive i bobičasto voće iz šume te riba iz jezera.

Uticaj na biodiverzitet: vlasnici ovog ekoturističkog posla kažu da im turizam dozvoljava da provode više vremena na očuvanju biodiverziteta. Njihov rad na očuvanju prirode dodatno doprinosi visokoj vrijednosti i posebnom iskustvu koje ljudi steknu na njihovoj farmi. Njihov cilj je obrađivanje poljoprivrednog zemljišta na veoma tradicionalan način. Primjera radi, sijeno se prikuplja u kasnom julu koristeći tradicionalne tehnike kako bi se podržao prirodni rast

ugroženih biljnih vrsta na njihovim livadama. Svi proizvodi koji se koriste na farmi su proizvedeni na organski način ili dolaze iz obližnjih naselja. Korištenjem solarnih panela za struju i drvo iz šume za grijanje, sačuvano je što je moguće više prirodnih resursa.

Faktor uspjeha: Za Ulriku i Håkan je važno da njihov rad od samog početka bude fokusiran na očuvanje prirode; ponosni su na zdrave ekosisteme koje su stvorili i opisuju sebe kao "proizvođače biodiverziteta". Također je jako važno prepoznati da postoji rastuće tržište za autentični turizam. Dok mnogi ljudi nisu vjerovali u njihove planove na početku, sada je sve više ljudi zainteresirano za njihov turizam i napore koje ulažu za biodiverzitet.

Wilderness Scotland, Aviemore, Škotska | Ekoturizam, okolišna edukacija

Wilderness Scotland, osnovan 2001. godine je firma koja nudi usluge vodiča za niz aktivnih avanturističkih odmora i iskustvo u divljini u škotskim brdskim područjima. Cilj kompanije je pomoći ljudima da se povežu sa okolišem i uživaju u prirodi na održiv način. Kako bi se podržala lokalna privreda, Wilderness Scotland promovise lokalnu hranu i saraduje sa malim porodičnim hotelima i restoranima.

Uticaj na biodiverzitet: Wilderness Scotland pokušava smanjiti svoj uticaj na okoliš na razne načine. Ova firma procjenjuje rizike za okoliš kako bi analizirali potencijalne negativne uticaje organizovanih obilazaka. Osim toga primjenjuje se međunarodni standard "Leave no trace", osiguravajući da priroda i kultura nisu ugroženi obilascima koje organizuju. Njihovi vodiči se također edukuju u oblasti biodiverziteta i prirode. Kroz "šemu doprinosa očuvanju prirode" (eng. "Conservation Contribution Scheme"), klijenti prilikom rezervacije putovanja mogu

dobrovoljno podržati napore za očuvanje prirode organizacija širom Škotske.

Faktor uspjeha: zbog visokog nivoa stručnosti vodiča i bliske saradnje sa nacionalnim parkovima gdje oni rade, kao i sa drugim upraviteljima zaštićenih područja, Wilderness Scotland pruža puno iskustvo boravka u divljini. Visok nivo usluge je osiguran kroz rad sa lokalnim zajednicama i kompanijama. Sve skupa, uloženi napori turistima pružaju nezaboravno putovanje.

5. Pro-biodiverziteski poslovi – pristupi u pilot područjima

Sedam zaštićenih područja se suočavaju sa sličnim izazovima u razvoju pro-biodiverzitetskih poslova. Kako god, postoje kompanije u svim parkovima i obližnjim područjima koji su poduzeli prve korake prema zaštiti biodiverziteta i kulturnog nasljeđa. Na narednim stranicama su kratko predstavljena sva pilot područja sa svoja dva lokalna biznisa. Ove kompanije ili fizička lica imaju potencijal da postanu pro-biodiverzitetski poslodavci ili se već smatraju jednim od njih. Osim toga, ovi lokalni primjeri se mogu primijeniti i na druge regije.

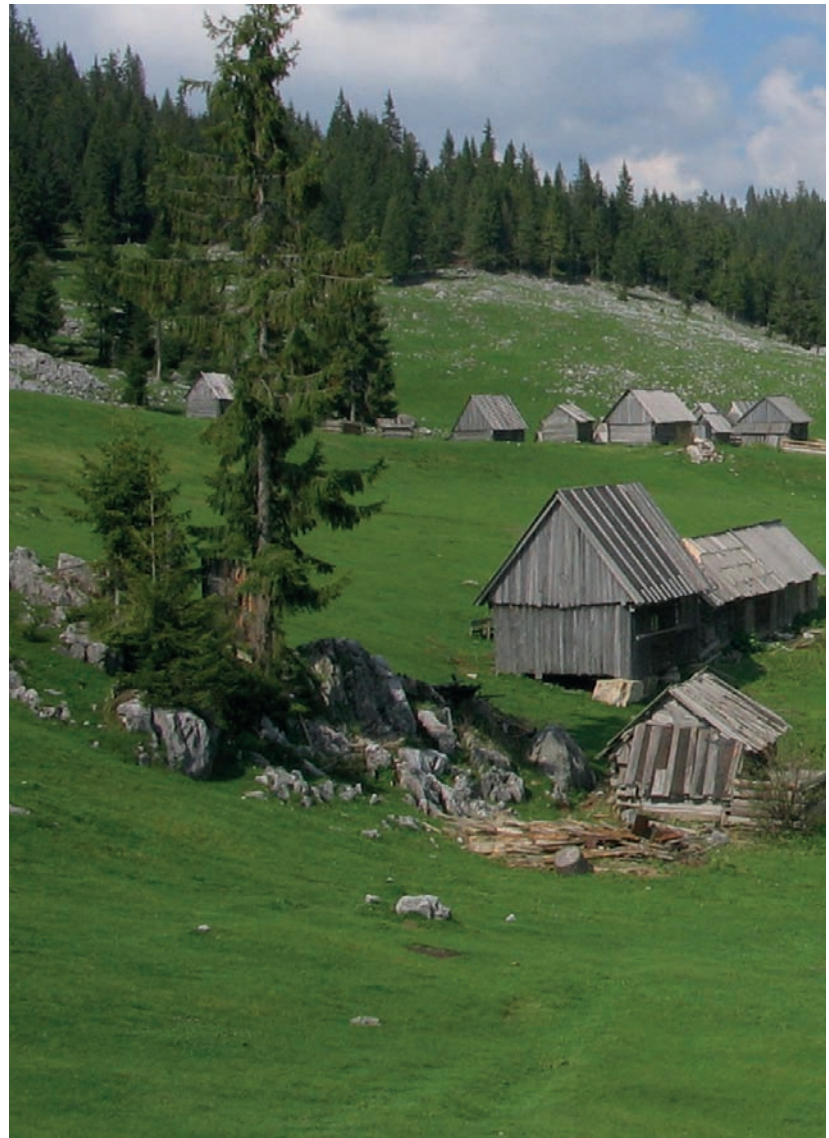

Seoski pejzaž u Parku prirode Apuseni, Rumunija, Foto – arhiva Parka prirode Apuseni ©

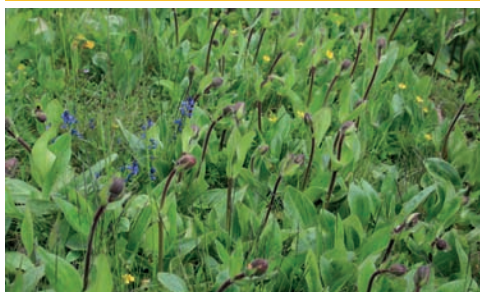
PARK PRIRODE APUSENI

Park prirode Apuseni se nalazi u zapadnom dijelu rumunjskih Karpata zauzimajući površinu od 75,784 hektara. Područje se odlikuje sa više od 1,500 pećina, šuma i bogatim biodiverzitetom sa otprilike 1,550 biljnih vrsta i 1,350 životinjskih vrsta. Park također raspolaže sa najvećom količinom podzemnog leda na svijetu i lokacijama bogatim fosilima kao što je Medvjedova pećina. Postoji niz kompanija koji već posluju unutar parka i u blizini parka. U suštini, kompanije koje posluju unutar Parka prirode moraju dobiti posebnu dozvolu za poslovanje od vlasti. Kompanije su većinom male i variraju od drvo-prerađivačkih kompanija (obično jako male) i farmi do kompanija za prerađu ljekovitog bilja, pčelara i turističkih kompanija.

Ljetno drveno naselje Gardisoara u Parku prirode Apuseni, Rumunija, Foto – arhiva Parka prirode Apuseni ©

Ecoherba i Bioflora Apuseni, Ecoherba Ltd., Alba; Bioflora Apuseni Ltd., Cluj, Rumunija | Začinsko i ljekovito bilje

Ecoherba i Bioflora Apuseni su rezultat dugog procesa interdisciplinarnog i međukulturalnog istraživanja nekoliko institucija u Evropi (Univerzitet u Freiburgu, Njemačka; WWF, Velika Britanija; Univerzitet Poljoprivrednih nauka; Veterinarski fakultet Cluj-Napoca, Rumunija i Weleda). Prva istraživanja u području su započeta 1995. godine pod vodstvom Univerziteta u Freiburgu, koji je pokrenuo projekat Apuseni. Tokom implementacije istraživačko-razvojnog projekta "Arnica", uspostavljeni su kontakti sa kompanijom Weleda AG u Njemačkoj što je rezultiralo osnivanjem kompanije Ecoherba 2007. godine. 2010. godine, po preporuci Welede, Bioflora Apuseni je osnovana kao održivo rješenje za nove društveno-ekonomske izazove. Dva preduzeća angažuju otprilike 25 sezonskih zaposlenika/-ica, a imaju četiri stalna zaposlenika. Jedan od glavnih proizvoda je ljekovita biljka Arnica montana, koja je važan sastojak mnogih farmaceutskih i kozmetičkih proizvoda.

Napori uloženi za biodiverzitet: fokus ovih kompanija je zaštita zapostavljenih pašnjaka sa niskim nivoom hranjivih materija u tradicionalnom pejzažu planina Apuseni. Ovakve oligotrofne livade i pašnjaci su među najugroženijim staništima u Evropi. Glavni cilj je očuvanje oligotrofnih pašnjaka u kulturološkom pejzažu, koji su bogati sa ugroženim vrstama kroz primjenu obrazaca održivog korištenja zemljišta i trgovine arnikom na fer osnovi.

Faktor uspjeha: u saradnji sa Weledom, kompanije organizuju treninge za lokalne sakupljače kako bi osigurali održivo sakupljanje cvjetova arnike. Sakupljeni svježi materijal se transportuje u prikladnim higijenskim uslovima i pri adekvatnim temperaturama do lokalnog pogona za sušenje, gdje se prerađuje pri optimalnim uslovima. Konačni certificirani organski proizvod, suhi cvjetovi arnike su visokog kvaliteta i Weleda AG ih kupuje po korektnim cijenama.

Udruženje “Otkrij prirodu”, Cluj Napoca, Rumunija | Promocija održivog turizma

Udruženje “Otkrij prirodu” je osnovano kao rezultat projekta “Inovativna i odgovorna područja turizma” (IART). Konjičke turističke aktivnosti su počele 2006. godine. Od 2010. godine, udruženje je obezbijedilo trening programe i šemu certifikacije za konjičke vodiče. Trenutno, do 7 osoba radi u okviru programa, većina njih je angažovana zahvaljujući projektnim sredstvima.

Napori uloženi za biodiverzitet: Ideja mreže je razvoj malih kompanija koje rade u skladu sa principima odgovornog turizma, kako bi se poboljšala ekonomska konkurentnost ruralnih područja.

Faktor uspjeha: Glavni cilj udruženja “Otkrij prirodu” jeste promocija konjičkog turizma kao prilike za razvoj ekoturizma u ruralnim zajednicama unutar i van zaštićenih područja planina Apuseni i drugih regija u Rumuniji. Jahanje konja ima veoma dugu tradiciju u ovoj regiji.

ZAŠTIĆENI PEJZAŽ BIJAMBARE

Zaštićeni pejzaž Bijambare zauzima površinu od 497 hektara. Nalazi se u istočnom dijelu Bosne i Hercegovine, sjeverno od Sarajeva. Područje karakterišu valovite planinske livade, guste šume i stjenoviti krečnjački grebeni. Više od 800 vrsta vaskularnih biljaka, brojne vrste sisavaca, ptica, gmizavaca, vodozemaca, mekušaca i insekata se mogu pronaći u zaštićenom pejzažu. Kraški fenomeni kao što su vrtače i pećine oblikuju pejzaž. Iako u okviru granica zaštićenog područja nema kompanija koje tu posluju, 10 obližnjih zajednica imaju mrežu malih kompanija koje se bave preradom lokalnih biljaka i drveta.

Edukativna staza u Zaštićenom pejzažu Bijambare, Bosna i Hercegovina - Velija Hasanbegović (Visit BiH) ©

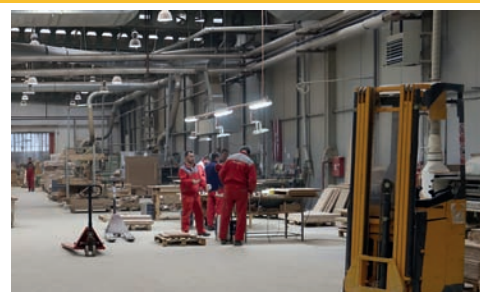

BioHalilović d.o.o., Ilijaš, Bosna i Hercegovina | Poljoprivreda i prerada biljaka

Biohalilović d.o.o. je porodični biznis osnovan 1983. godine, a bavi se uzgojem ljekovitih i aromatičnih biljaka, žitarica i povrća na području od 150 hektara, na nadmorskoj visini od 1,000 metara. Pod brendom "Liliya", proizvode ljekovito i aromatično bilje, čajeve, esencijalna ulja i dekorativne proizvode. Preduzeće ima 10 zaposlenika i dodatnih 100 sezonskih radnika. Proizvode prodaju u lokalnim radnjama te direktno međunarodnim farmaceutskim kompanijama i apotekama.

Napori uloženi za biodiverzitet: sigurnost i kvalitet proizvoda se kontrolišu koristeći dvije organske certifikacijske šeme (za evropsko i američko tržište). Heljda i druge lokalne biljke koje prirodno rastu u području, kao što je kamilica (*Chamomilla off.*), matičnjak (*Melissa off.*) i macina trava, su glavni proizvodi.

Faktor uspjeha: Biohalilović nudi mnoštvo popularnih medicinskih biljaka. Zahvaljujući kvalitetnoj marketinškoj strategiji koju su razvili u okviru USAID projekta i njihovim visoko-kvalitetnim proizvodima, kompanija je povećala svoje prihode.

STANDARD FURNITURE FACTORY, Ilijaš, Bosna i Hercegovina | Prerada drveta, proizvodnja namještaja

Kompanija Standard Furniture Factory je osnovana prije 50 godina i danas ima više od 750 zaposlenika. Proizvode namještaj od drveta (hrast, bukva i orah) koji većinom nabavljaju iz regije, a određeni dio nabavljaju iz Evropske unije. Njihove stolice su tapacirane kožom, eko-kožom i tkaninama.

Napori uloženi za biodiverzitet: Svi proizvodi proizvedeni u kompaniji Standard Furniture imaju FSC certifikat (eng. Forest Stewardship Council). Cilj FSC standarda je očuvanje šuma, promovirajući održivo upravljanje šumama i osiguranje transparentnog pristupa prema potrošaču. Primjenom kriterija sprečava se nekontrolisana sječa šuma, ugrožavanje ljudskih prava i zagađenje okoliša. Upravo zbog toga, moguće je očuvati osnovne prirodne funkcije šuma.

Faktor uspjeha: Usljed visokog kvaliteta i ograničenih lokalnih potreba, kompanija prodaje svoje proizvode na domaćem tržištu i širom Evrope.

NACIONALNI PARK BÜKK

Nacionalni park Bükk se prostire preko sjevernog planinskog lanca u Mađarskoj sa površinom od približno 43,000 hektara. Područje se odlikuje kraškim površinama i šumovitim planinama. Flora i fauna područja su veoma raznolike sa sub-alpskim i sub-mediteranskim elementima. Pećine vode ka bogatom i raznolikom podzemnom svijetu kraškog fenomena i zbog toga su djelimično otvorene za turističke i terapijske aktivnosti. U okviru parka, u okolici grada Miskolca, nalazi se jedno selo i dva naselja, dok se drugih 20 sela nalazi na granici parka. Zbog toga, mnogo malih porodičnih biznisa je aktivno u regiji. Oni skupljaju začine i ljekovite biljke, proizvode džem, sir ili sirupe, imaju svoje restorane ili nude smještaj.

Zreli plodovi kruške u Nacionalnom parku Bukk, Mađarska - András Schmotzer ©

Bükki Sajt Manufaktúra, Mónosbél, Mađarska | Poljoprivreda, mliječni proizvodi, restoran, catering usluga

Kompanija za proizvodnju sira Bükki Sajt Manufaktúra, osnovana 2005. godine, nastavlja sa kulturom proizvodnje tradicionalnog sira u regiji. Porodični biznis sa 2 zaposlenika/-ice proizvodi približno 800 kilograma sira mjesečno od mlijeka koje dobijaju iz vlastitog stočnog fonda - alpskih koza i mađarskog goveda. Tokom ljeta, njegove životinje vrše ekstenzivnu ispašu, a tokom zime Tamás Sándor koristi vlastito visoko-kvalitetno sijeno kao i stočnu hranu od drugih farmera iz obližnjih naselja.

Napori uloženi za biodiverzitet: Ispaša se vrši na brdskim pašnjacima (na nadmorskoj visini od 400-450 metara) u brdima Bükkk, u neposrednoj blizini Nacionalnog parka. Pašnjaci se odlikuju velikom raznolikošću aromatičnog bilja. Napuštanje ispaše i rezultujući prekomjerni rast grmlja i drveća su prava prijetnja pejzažu. Tamás Sándor i njegov tim provode mnogo vremena ručno uklanjajući grmlje,

a ostavljajući autohtona drveća kao što su jabuka i kruška. On ne koristi nikakve pesticide na pašnjacima. Umjesto farmaceutskih lijekova, on uspješno koristi mješavinu ljekovitog bilja kako bi liječio svoje životinje.

Faktori uspjeha: Ovisno od sezone, spremaju se različiti tradicionalni specijaliteti od sira kako bi ponudili visoki kvalitet i raznolikost. Kompanija ima različite kanale distribucije za svoje proizvode. Približno 30 partnera kupuju njihove proizvode, većinom su to hoteli i restorani van regije, pa čak i u Budimpešti. Sir se također prodaje na lokalnim pijacama i festivalima. U svrhu promocije organizuju i posebne događaje za degustaciju sira. Kompanija posjeduje certifikat za "Bükk National Park Products", koje daje rukovodstvo Nacionalnog parka.

Mr. Tamás Sándor

www.bukkisajt.hu/kapcsolat

hegyvidékisajt@gmail.com

Foto – arhiva Bükki Sajt Manufaktúra

Arheopark, Szilvásvárad, Mađarska | Edukacija, organizovani obilasci

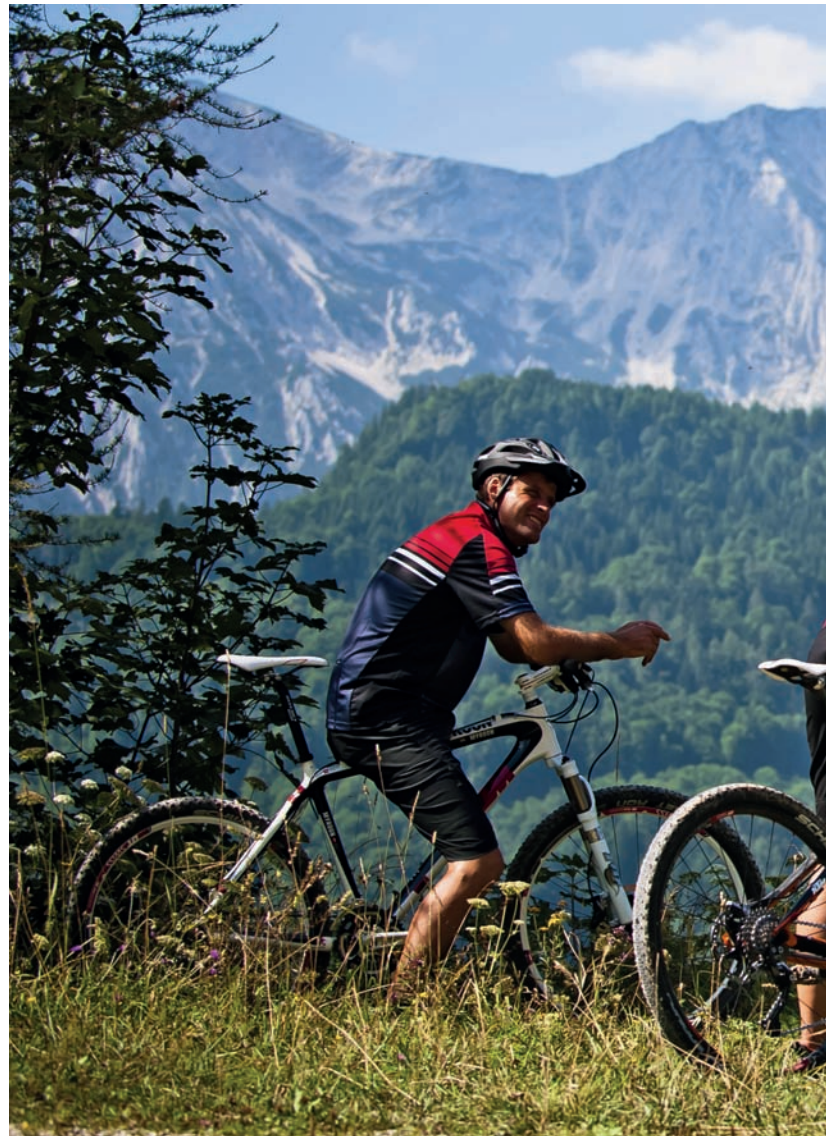
József Regős nudi nekoliko tematskih pješačkih tura kao što su npr. obilasci pećina za škole, porodice ili druge grupe u Nacionalnom parku. Još 2011. godine, on je uspostavio i Arheopark u svom sadašnjem obliku. U Arheoparku, jedinom parku kamenog doba u Mađarskoj, mlađi posjetioци mogu naučiti o historiji regije Bükk i doživjeti nezaboravno iskustvo života ljudi u kamenom dobu, npr. izrađujući prehistorijske alate. Tokom sezone, od aprila do avgusta, Arheopark zapošljava dva do tri zaposlenika-ice.

Napori uloženi za biodiverzitet: djeca uče o značaju biodiverziteta i uticaju klimatskih promjena u Nacionalnom parku. Posjetioци imaju priliku steći uvid u prostor, od arheoloških nalazišta do uvida u strukturu biodiverziteta.

Faktor uspjeha: Mr. Regős je postao zainteresiran za speleologiju i arheologiju prije 30 godina i od tada organizira ture u nekoliko stotina novih pećina u Nacionalnom parku Bükk. Polazeći pažnju praktičnoj strani, on ne koristi stručne termine u svom izlaganju – što je veoma važan faktor uspjeha. Približno 5,000 posjetilaca dolazi u park svake godine, od čega su većina organizovane grupe, poput školskih razreda.

NACION- ALNI PARK KALKALPEN

Nacionalni park Kalkalpen u Austriji zauzima površinu od 20,850 hektara. Odlikuje se svojim šumama koje prekrivaju više od 80 procenata područja. Ostatak područja uključuje planinske borove, alpske pašnjake, stjenovite oblike i planinske potoke. Niz različitih biljaka cvjetnica, tvrdokrilaca i leptira su jedinstveni za ovaj Nacionalni park. Uobičajene poslovne aktivnosti nisu dozvoljene u okviru Nacionalnog parka Kalkalpen. Kako god, regija sa svojih 18 općina, predstavlja dom mnogim srednjim preduzećima koja se bave poljoprivredom, proizvodnjom hrane i turizmom.

Pogled na planinski lanac Sengengebirge u Nacionalnom parku Kalkalpen, Austrija - H. Erber ©

E-mobility, Steyr, Austrija | Biciklističke ture, prodaja i iznajmljivanje bicikala

E-mobility je biznis koji posluje u Nacionalnom parku Kalkalpen nudeći ture električnim biciklima (e-bike) kroz park i obližnja područja. Također nude i duže odmore električnim biciklima u drugim zemljama. Klijenti mogu birati između različitih vrsta tura sa različitim fokusom kao što su ture planinskih farmi, ture proizvođača voćnog vina ili druge posebne tematske ture. Na taj način i druge interesne strane, kao što su restorani, također ostvaruju prihod od obilazaka.

Napori uloženi za biodiverzitet: E-mobility omogućava otkrivanje prirode Nacionalnog parka, koristeći električna bicikla koja ne narušavaju okoliš ispuštanjem zagađivača ili bukom. Ljudi različitog nivoa fizičke spremnosti i različite starosti mogu na taj način iskusiti prirodu. Osim toga, osmišljeni obilasci koje nudi E-mobility osigurava pažljivije ponašanje posjetilaca Nacionalnog parka prema prirodi.

Faktor uspjeha: E-mobility je usmjeren na novu grupu klijenata. Električna bicikla imaju veliku prednost budući da ih mogu koristiti ljudi različitog fizičke spremnosti i starosti. Osim toga, ponuda također dopire do ljudi koji inače ne sudjeluju u biciklističkim obilascima te omogućava turistima da istovremeno istraže šira područja i uzvišenja. Sve ovo pruža E-mobility kompaniji konkurentsku prednost u odnosu na ostale slične kompanije.

kalkalpen.wild, Molln, Austrija | Marketing i distribucija vrhunskog mesa divljači

Mala kompanija kalkalpen.wild stavlja na tržište meso divljači iz Nacionalnog parka Kalkalpen i obližnjih područja. Meso se prerađuje u jednom od najmodernijih pogona sa primjenjenim standardima visokog kvaliteta. Meso divljači se prodaje kao vrhunski proizvod putem interneta. Cilj kompanije kalkalpen.wild jeste korištenje postojećeg potencijala regije Nacionalnog parka.

Napori uloženi za biodiverzitet: Regulisanje brojnosti divljih kopitara u Nacionalnom parku je neophodno usljed nedostatka velikih zveri (mesojeda). Divlje životinje u zaštićenom području i obližnjim područjima većinom ne dolaze u kontakt sa gnojivima, pesticidima ili drugim hemikalijama koje se koriste u poljoprivredi. Dodatno, divlje životinje love profesionalni lovci sa municijom koja ne sadrži olovo. Ovo sprečava kontaminaciju mesa divljači te trovanje drugih životinja.

Planirano je i da se ostali lovci oko zaštićenog područja educiraju da koriste municiju bez olova kako bi se zaštitila priroda te postigla veća cijena za njihovo meso divljači.

Faktor uspjeha: kalkalpen.wild ciljano koristi nekontaminirano meso visokog kvaliteta kao snažnu konkurentsku prednost. Ovo privlači privatne klijente i restorane koji cijene ovo regionalno vrhunsko meso. Marketing se vrši putem internet platforme koja je specijalizirana za prodaju visoko-kvalitetnog mesa (www.nahgenuss.at) te putem vlastite online radnje. kalkalpen.wild je osvojio drugo mjesto u takmičenju za poslovne ideje koje kombinuju očuvanje prirode i održivi menadžment.

REGIJSKI PARK NOTRANJSKA

Regijski park Notranjska prekriva površinu od 22,200 hektara na granici centralne i južne Slovenije. Odlikuje se neprekidnim bukovim i jelovim šumama, gdje smeđi medvjed, vuk i ris hodaju slobodno, te povremenim jezerom pod nazivom Cerknjsko jezero. Područje ima izrazitu biološku raznolikost sa svojim kraškim pećinama i livadama. Skoro $\frac{3}{4}$ svih ptica, blizu $\frac{1}{2}$ sisavaca i više od $\frac{2}{3}$ svih vrsta leptira pronađenih u Sloveniji su uočeni u Regijskom parku Notranjska. Skoro 11,500 ljudi naseljavaju 65 naselja smještenih u granicama parka. Mnogi od njih imaju korist od lokalnih ekosistemskih usluga kao što su drvo, uzgoj stoke te rekreacije sa vodičima. Lokalne kompanije se većinom bave šumarstvom i preradom drveta dok sektor turizma i održive poljoprivrede ima odličan potencijal za privredni razvoj regije.

Allium angulosum u punom cvatu u Regionalnom parku Notranjska, Slovenija - Jošt Stergaršek ©

Društvo “Modro Nebo” (Blue Sky Society), Pivka, Slovenija | Usluge vodiča, obrazovanje o okolišu

Marko Cvetko je predsjednik društva “Modro nebo” i radi kao vodič nudeći pješačke ture u Regijskom parku Notranjska. Mogu se rezervirati dnevne ture sa različitim dužinom trajanja koje uključuju prirodne i kulturološke aspekte. Tokom tura, posjećuju se historijske lokacije, prirodne znamenitosti i lokalne turističke farme.

Napori uloženi za biodiverzitet: Ture su namijenjene za male grupe do 20 osoba, kako bi se smanjio uticaj na floru i faunu. Tokom ture, vrijednost biljaka i životinja se objašnjava posjetiocima na veoma jasan način, pokazujući primjere upotrebe šumskih biljaka za ishranu i korištenja prirodnih materijala u građevinarstvu. Osim toga, Marko pokazuje i rijetke vrste biljaka kao što su orhideje, mahovine i ostale biljke vlažnih staništa oko Cerknjskog jezera.

Faktor uspjeha: Marko Cvetko i društvo “Modro nebo” uspješno kombinuju impresivno iskustvo u prirodi sa vrijednim informacijama o lokalnom biodiverzitetu. Osim toga, Marko Cvetko posjeduje malu farmu gdje uzgaja različite biljke koje se koriste za radionice o uzgoju biljaka i organskoj poljoprivredi.

Marko Cvetko

www.dmn.si

vetko.marko@gmail.com

Foto – arhiva Društva Modro nebo

Tekavča Ograda, Grahovo, Slovenija | Turistička farma: restoran, smještaj, poljoprivreda

“Tekavča ograda” je turistička farma izgrađena u tradicionalnom stilu 1997. godine. Farma nudi smještaj (19 kreveta), lokaciju za kampovanje i restoran koji priprema domaća jela sa povrćem i voćem iz njihove organske bašte. Osim toga, pružaju informacije o parku, bicikla za iznajmljivanje i informacije o interesantnim lokacijama u blizini.

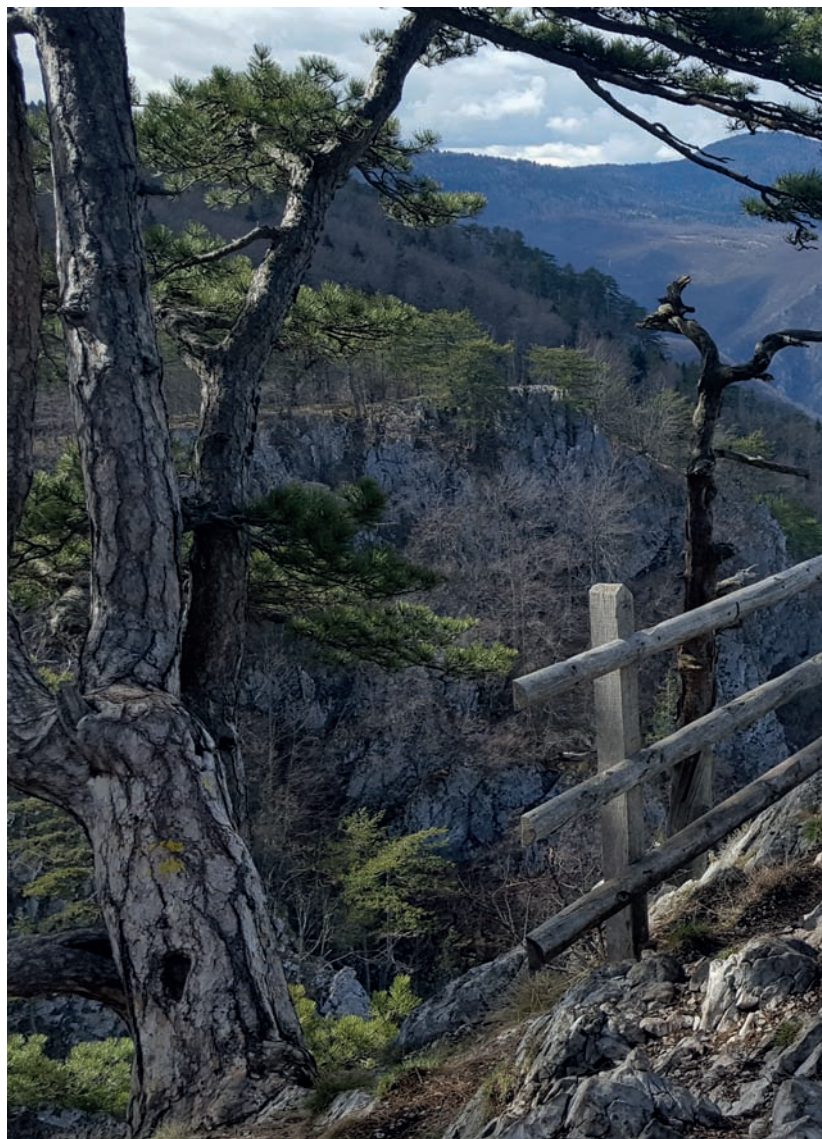
Napori uloženi za biodiverzitet: Povrće se uzgaja bez upotrebe pesticida i različite vrste usjeva se uzgajaju ručno. Začini, šumsko voće i gljive se skupljaju iz Regijskog parka. Uzgojeni usjevi i sakupljeno voće i bilje se dalje prerađuju u džem, pića i čajevе te se nude turistima, kako bi se iskomunicirao kvalitet i vrijednost prirodnih proizvoda.

Faktor uspjeha: domaće uzgojeni proizvodi se koriste za pripremu tradicionalnih specijaliteta koji potječu iz regije Notranjska. Tekavča ograda stvara privlačnu ponudu koja je zasnovana na lokalnim jelima i organskim proizvodima.

NACIONALNI PARK TARA

Nacionalni park Tara je planinski masiv smješten u zapadnoj Srbiji i prekriva područje od skoro 25,000 hektara. Kraškavisoravan je isprekidana brojnim kanjonima i klisurama. Nacionalni park Tara je tipično šumsko područje dominantno prekriveno miješanim šumama, uključujući važne endemske vrste kao što je Srpska smrča ili Pančićev skakavac. Osim toga, u parku se mogu pronaći brojne arheološke lokacije i spomenici koji potiču iz neolitskog perioda do modernih vremena. Lokalne kompanije se većinom bave šumarstvom i preradom drveta dok sektor turizma, proizvodnja meda i rakije imaju dalji potencijal za ekonomski razvoj regije.

Banjska Stena – najpoznatiji i najljepši vidikovac u regiji, Srbija, Edmir Prašović ©

BB Klekovača, Bajina Bašta, Srbija | Destilerija rakije

BB Klekovača je osnovana 1953. godine i najstarija je srbijanska destilerija, poznata po rakiji šljivovici sa bobicama smreke (kleke) sakupljene u regiji. Rakija se proizvodi prema tradicionalnim receptima u Bajinoj Bašti, blizu planinskog masiva Tara. Kompanija ima sedam zaposlenika/-ica. Konstantno se proizvodi blizu 200,000 litara visoko-kvalitetne rakije. Jedanaest različitih vrsta rakije se prodaje u supermarketima, prodavnicama pića i restoranima širom Srbije, pri čemu se određena količina rakije izvozi.

Napori uloženi za biodiverzitet: regionalna sorta šljive koja je prisutna u regiji posljednjih 150 godina se prerađuje u destileriji čime se podržava očuvanje biodiverziteta. Skoro svo voće (šljiva) koje se koriste je iz lokalnog uzgoja.

Faktor uspjeha: najbolje voće iz regije zapadne Srbije se bira za sve rakije. BB Klekovača ne samo da proizvodi vlastite voćne rakije, već nudi i degustacije rakije, obilasku i smještaj u svojim objektima. Destilerija je višestruki dobitnik niza nagrada u Srbiji i van Srbije. Kompanija koristi regiju planina Tare kao geografsku oznaku za svoju reklamu: njihov novi slogan je "Srce Drine – duša Tare". Kako bi se istaknuo regionalni karakter proizvoda, na njihovoj web stranici su prikazane fotografije iz parka, a na logotipu je iscrtan medvjed.

Gorštak d.o.o., Bajina Bašta / Braneško polje, Čajetina, Srbija | Prerada drveta

Gorštak je drvo-prerađivačka kompanija sa 75 zaposlenika/-ica koja je osnovana u okviru Nacionalnog parka 1991. godine. Kompanija Gorštak proizvodi pelet, drvene kuće i namještaj. Manje od trećine drveta dolazi iz Nacionalnog parka Tara, više od polovine je iz zapadne Srbije i manja količina se uvozi iz Bosne i Hercegovine.

Napori uloženi za biodiverzitet: Gorštak posjeduje FSC certifikat i fokus kompanije je stavljen na promociju održivih šumskih resursa. Njihov pelet se proizvodi od drvnih ostataka i ne sadrži nikakve hemijske dodatke. Kompanija je uključena u aktivnosti pošumljavanja u planinskim lancima Tare i Zlatibora, gdje je izvršila pošumljavanje privatnih posjeda u posljednjih nekoliko godina.

Faktor uspjeha: Kompanija je uznapredovala od male kompanije do renomiranog biznisa, tako što nastavlja ulagati u proces proizvodnje i kvalitet. Kompanija je fokusirana na pružanje bolje usluge klijentima i osiguranje profesionalne usluge i proizvoda.

PARK PRIRODE ŽUMBERAK- SAMOBORSKO GORJE

Smješten u sjeverno-zapadnoj Hrvatskoj, Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje se prostire na površini od 34,200 hektara mozaičnog pejzaža. Tradicionalna sela, polja, livade, voćnjaci i šume se pružaju na mjestu gdje se susreću obilježja Dinarida, Alpa i Panonske ravnice. Ova obilježja pružaju dom nizu različitih vrsta flore i faune. Isprekidane trgovačkim rutama još od prethistorijskih vremena, Žumberačke visoravni su oduvijek bile mjesto kulturološke raznolikosti. Bogata arheološka saznanja o naseljima, grobljima, svetištima i drugim ostacima ljudske aktivnosti, kazuju priče o teškoćama svakodnevnog života prethistorijskog, rimskog, srednjovjekovnog i modernog doba. Najposebniji nedavni kulturološki uticaj se desio u 16. stoljeću sa kolonizacijom (većine) pravoslavnih kršćana naroda Uskoka, koji su ostavili tragove naseljavanja i heterogenosti pejzaža, privrednog razvoja, običaja i vjerovanja.

Panoramski pogled na Mrzlo Polje u Parku prirode Žumberak – Samoborsko gorje, Hrvatska, Romeo Ibrisević ©

B&B Podžumberak, Kostanjevac, Hrvatska | Turizam, baštovanstvo

B&B PODŽUMBERAK je porodična poljoprivredno-turistička farma, gdje se hrana uzgaja, a domaća tradicionalna jela serviraju za goste koji noće kod njih. Nude različite aktivnosti kao što je pridruživanje u njihovim dnevnim zadacima (održavanje bašte, berba povrća i voća, berba bobičastog voća, priprema rakiije, skupljanje sijena), organizovane pješačke ture kroz livade i šume ili vožnje biciklom. Osim toga, uposlenici farme informišu posjetioce o zaštićenom području i nude promotivni materijal i mape.

Napori uloženi za biodiverzitet: sva hrana koju nudi farma se proizvodi na tradicionalan način bez upotrebe pesticida, većinom u vlastitoj bašti. Ekstenzivni uzgoj autohtonih vrsta i tradicionalna proizvodnja hrane doprinosi očuvanju i poštivanju lokalnog

biodiverziteta. Ovo je dodatno podržano činjenicom da vlasnici kupuju meso i mliječne proizvode od lokalnih proizvođača i podstiču upravljanje pašnjacima.

Faktor uspjeha: Posjetioci mogu aktivno učestvovati u svim aktivnostima na farmi. Zbog toga, oni uče o pripremi tradicionalne hrane i usvajaju kulturu tog područja. Lokacija u okviru Parka prirode i njegova nezagađena okolina se koriste kao jedinstveno obilježje.

Etno kuća pod Okićem, Klake, Hrvatska | Turizam i usluge kateringa

Etno kuća pod Okićem je porodično preduzeće koje pruža nekoliko usluga turistima i lokalnom stanovništvu. Osim smještaja i lokacije za kampovanje, porodica Slakoper nudi dječije ekskurzije i edukativne radionice kao što su radionice o pripremi hljeba na tradicionalan način. Za društvena okupljanja, u ponudi je domaća hrana servirana u autentičnoj ruralnoj farmerskoj kući.

Napori uloženi za biodiverzitet: hrana kao što je voće, povrće, sir, vino, rakija, hljeb, dimljeno meso koje se nudi u restoranu se većinom nabavlja od malih domaćih proizvođača u okolini. Budući da je kuća smještena na granici područja Parka prirode, uposlenici informišu posjetiocyte o zaštićenom području i distribuiraju promotivne materijale i mape. Neki od edukativnih događaja koje nudi Park prirode su organizovani u ovoj Etno kući.

Faktor uspjeha: Etno kuća raspolaže sa kolekcijom lokalnih tradicionalnih predmeta koji pružaju živopisan dokaz tradicionalnog načina života na selu. Ova kolekcija, zajedno sa tradicionalnom hranom, podržava očuvanje kulturnog nasljeđa.

6. Naredni koraci – uključite se u ECO KARST projekat

Ova brošura je samo prvi korak ka razvoju i promociji pro-biodiverzitetskog poslovanja u sedam pilot područja, u okviru ECO KARST projekta, dalje aktivnosti su planirane u narednim mjesecima kako bi se doprinijelo održivom razvoju regija.

Radionice o pro-biodiverzitetskom poslovanju i lokalne ekosistemske usluge

Kroz različite radionice, lokalni preduzetnici, udruženja i vlasti imaju priliku da identifikuju potencijalne pro-biodiverzitetske poslove na osnovu postojećih ekosistemskih usluga. Detaljni koraci za uspostavljanje novih ili dalji razvoj postojećih kompanija su predmet diskusije, a uskoro će se izraditi i akcioni planovi za svako pilot područje.

Trening o zelenom poduzetništvu

Kako bi se podržali lokalni preduzetnici, ECO KARST projekat će organizirati trening na temu zelenog preduzetništva u svih sedam pilot područja. U okviru ovog treninga, stručnjaci će predstaviti praktične savjete i pokušati prenijeti znanje budućim potencijalnim osnivačima novih kompanija.

Nagrada za pro-biodiverzitetsko poslovanje

U okviru projekta nagradiće se pro-biodiverzitetske poslovne ideje u svih sedam pilot područja, s ciljem promoviranja obećavajućih preduzetničkih pristupa i ideja. Komisiju će sačinjavati lokalne zainteresirane strane i stručnjaci iz projekta.

Samo kompanije iz pilot područja u ECO KARST projektu mogu sudjelovati.

Ukoliko ste zainteresirani za ove projektne aktivnosti, molimo kontaktirajte:

Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo

Telefon: 033 201 112, E-mail: zlata.grabovac@zppks.ba

7. Dodatni primjeri pro-biodiverzitetetskog poslovanja

Organska poljoprivreda i ekoturizam

Sapoori di Bea; Abruzzo, Italija

Porođična farma u Nacionalnom parku Majella; proizvode authtone žitarice uz pomoć tradicionalnih tehnika; nude okolišne edukacije za djecu; posjetiocima nude hranu iz lokalnog uzgoja.

www.saporidibea.it/en/agriturismo/

Kolekcija divljih biljaka

Plantamell; Svrlijig, Srbija

Porođični biznis, zapošljava lokalne sakupljače koji skupljaju preko 100 različitih vrsta biljaka i začina u sklopu rijetko naseljenog područja, površine sa više od 500 km², bez intenzivne poljoprivrede ili industrije; certifikovani sa FairWild standard koji osigurava održivo i korektno skupljanje plodova.

www.fairwild.org/news/2017/8/14/wild-about-rose-hips-in-serbia-newly-certified-ingredients-o.html

Proizvodnja ljekovitog balzama

Karelia Arctic Oy; Helsinki, Finska

Proizvodnja balzama sa ljekovitim svojstvima od smrekine smole; koristeći 100 godina star recept; drveće se ne oštećuje tokom skupljanja smole jer se ne koristi teška oprema; vlasnik šume ima finansijsku korist jer podržava održivo upravljanje šumama

www.pihqa.com/en/

Proizvodnja i prerada soli

Soline Pridelava soli; Portorož, Slovenija

Sol se u potpunosti izdvaja prirodnim procesom kristalizacije iz Parka prirode Sečovlje Salina; radi se ručno uz korištenje tradicionalnih alata; proizvodi za njegu kože se direktno nude u lokalnom spa-centru i izvoze se širom svijeta.

www.soline.si/en/shop

Proizvodnja, prerada i distribucija mesa i proizvoda animalnog porijekla

Bäuerliche Erzeugergemeinschaft Schwäbisch Hall, Njemačka

Velika regionalna zadruga poljoprivrednih biznisa, mesara, mljekara, restorana i radnji koje rade sa mesom i proizvodima animalnog porijekla proizvedenima u regiji bez upotrebe antibiotika i genetski modifikovanih biljaka; jedan od farmera je ponovno uveo autohtone vrste svinje koja je bila na rubu izumiranja .

www.besh.de

Proizvodnja i marketing destilata

Stählemühle; Eigeltingen-Münchhof, Njemačka

Jedinstveni i skupi destilati i pića od različitog voća, bobičastog voća, orašastog voća, začina i povrća; rijetke vrste, skupljene u malim količinama u šumama se obrađuju i prodaju

www.staehlemuehle.de/de/index.php

Marketing visoko-kvalitetne hrane

Genusshandwerker; Düsseldorf, Njemačka

Online prodavač visoko-kvalitetnih i posebnih proizvoda iz cijele Evrope; specijaliteti od autohtonih ili tradicionalnih vrsta se mogu kupiti preko online prodavnice; kompenzacije za emisije CO2 za lanac vrijednosti koji podržava okoliš

www.genusshandwerker.de/Produzenten/

Marketing organskih proizvoda iz organske biosfere

Vivasphera; Petersberg, Njemačka

Organski proizvodi iz regija njemačke biosfere; svaki proizvod doprinosi očuvanju određenih vrsta, koje nadgledaju stručnjaci; proizvodi se distribuiraju preko veleprodaje, organskih i delikatesnih radnji

www.vivasphera.de

Kafić/restoran

Muir Woods trgovačka kompanija; Mill Valley, SAD

Smješten u šumi Muir, Nacionalni spomenik Kalifornije; nudi lokalnu hranu; primjenjuje očuvanje vode, smanjenje energije, upravljanje otpadom, tehnike recikliranja kako bi doprinijeli očuvanju resursa parka

www.muirwoodstradingcompany.com/think-green/

Hranjenje crvenih jastrebova

Girgin Farm; Rhayader, Velika Britanija

Farma koja je započela hranjenje crvenih jastrebova u 90-im godinama kada su ptice bile jako rijetke u Velikoj Britaniji; tako su pomogli da se očuvaju vrste i sada hrane skoro 500 životinja svaki dan; posjetioci dolaze da posmatraju hranjenje i plaćaju ulaz; farma ima tri zaposlenika

www.gigrin.co.uk

Ekoturizam

Green Visions; Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Ekoturistička i okolišna grupa koja nudi planinarenje; pioniri su u Bosni i Hercegovini; posvećeni promociji i očuvanju prirodnog i kulturološkog nasljeđa brdskih područja; smještaj većinom u kućama lokalnog stanovništva ili planinarskim domovima; obroci su tradicionalni, organski, obezbjeđuju ih lokalni stanovnici

www.greenvisions.ba

Ekoturizam

Limes Farm; Ludham, Velika Britanija

Kolibe za odmor sa osvojenom nagradom "Green Tourism Award"; različiti naponi za poboljšanje okolišno prihvatljivog ponašanja, elektrificirani paneli sa fotografijama, kutije za gnijezdenje šišmiša, sova i lasta, područja sa divljim cvijećem, hotel za bube; volonterska donacija od 1 funte po posjetiocu se može dati organizaciji "Love the Broads", organizaciji koja skuplja sredstva kako bi podržali očuvanje pejzaža i prirode u Nacionalnom parku

www.limesfarmholidays.co.uk/About/Green-Credentials/

Rječnik pojmova

Autohtono	Ono koje potječe s određenog područja, stvarno (npr. stijene u geologiji, životinjske i biljne vrste u očuvanju prirode, stabla u šumarstvu), udomaćeno (Rječnik ključnih pojmova- Office for Nature Conservation (BfN) Njemačka)
Bioraznolikost	Raznolikost živog svijeta iz svih izvora, koja obuhvata, među ostalim, kopnene, morske i ostale vodene ekosisteme i ekološke komplekse kojima pripadaju; ovo uključuje raznolikost gena unutar vrsta, između vrsta i ekosistema (Konvencija o biološkoj raznolikosti, 1992)
Certifikat "organsko"	Organska certifikacija podrazumijeva međunarodno prepoznate standarde koji imaju za cilj da poljoprivredni proizvodi i hrana budu proizvedeni s naglaskom na zaštitu tla i voda, povećanje bioraznolikosti i odgovorno korištenje energije i prirodnih resursa.(www.bureauveritas.com)
Cvjetna livada	Polje koje se uzgaja sa specifičnim ciljem proizvodnje sijena; stoka koja pase miče se s livade u kasno proljeće kako bi se vegetaciji omogućio rast i cvatnja. Ako je takvo polje floristički bogato, naziva se cvjetnom livadom i taj se pojam može primijeniti na niz prioriternih tipova travnjaka, od nizinskih kiselih, preko neutralnih do bazofilnih. Bogatstvo flore ima i estetsku i ekološku vrijednost. (www.forestry.gov.uk)
Divlje vrste	Organizmi (životinjski, biljni, gljivlji) u zatočeništvu ili slobodni u divljini koji nisu podvrgnuti postupcima razmnožavanja kako bi se izmijenili u odnosu na izvorni oblik. (Konvencija o biološkoj raznolikosti, Rječnik ključnih pojmova)
Ekosistem	Dinamični kompleks biljnih, životinjskih i zajednica mikroorganizama te njihovog neživog okoliša, koji djeluje kao funkcionalna jedinica (Konvencija o biološkoj raznolikosti, 1992)
Ekosistemske usluge	Dobrobiti koje ekosistemi pružaju ljudima. Obuhvataju: usluge snadbijevanja (npr. hrana i voda), usluge regulacije (regulacija poplava, suše, degradacije zemljišta, i bolesti), podržavajuće usluge (npr. stvaranje tla, protok hranjivih tvari) i kulturološke usluge (rekreacija, duhovno obogaćivanje, religijske i druge nematerijalne dobrobiti). (Millennium Ecosystem Assessment)
Ekstenzivna poljoprivreda	Sistem uzgoja usjeva uz korištenje manjeg radnog napora i ulaganja u odnosu na područje zemlje koja se koristi. Prinosi usjeva u ekstenzivnoj poljoprivredi ovise u prvom redu o prirodnoj plodnosti tla, zemljištu, klimi i raspoloživoj vodi. (www.britannica.com)
Fauna	Ukupnost životinjskog svijeta na nekom području (Konvencija o biološkoj raznolikosti, Rječnik ključnih pojmova)
Flora	Sve biljke koje obitavaju na nekom području (Konvencija o biološkoj raznolikosti, Rječnik ključnih pojmova)
FSC (Forest Stewardship Council) certifikat	FSC standard ima za cilj očuvanje šuma, kroz promociju odgovornog upravljanja šumama i transparentnosti prema korisnicima. FSC certifikacija znači da se šumom upravlja prema strogim ekološkim, socijalnim i ekonomskim standardima. Kriteriji sprječavaju nekontrolisanu sječu šuma, kršenje ljudskih prava i zagađivanje okoliša.
Konvencionalna poljoprivreda	Konvencionalni uzgoj je korištenje sjemena koje je genetski izmijenjeno koristeći brojne tradicionalne metode razmnožavanja, bez biotehnoloških intervencija, i nije certificirano kao „organsko“. Neke konvencionalne metode razmnožavanja koriste se hiljadama godina, često kako bi se razvile biljke koje brže rastu, daju veći prinos, otporne su na štetočine i bolesti, proizvode veće sjemenke ili slađe plodove. (USDA, 2015)

Oligotrofni travnjaci	Travnjaci na vlažnim, hranjivim tvarima siromašnim tlama, često tresetištima, u sjevernim, šumarkastim i stepskim zonama. Uključuju kisele travnjake i vlažne vrištine. (EUNIS klasifikacija staništa)
Pesticid	Ono što sprečava, uništava ili kontrolira štetočine ili bolesti, ili štiti biljke ili biljne proizvode tokom proizvodnje, skladištenja i transporta. Pojam obuhvata, među ostalim: herbicide, fungicide, insecticide, regulatore rasta i biocide. (Evropska komisija)
Polikultura	Uzgoj različitih usjeva simultano, ili rotacija usjeva. U smislu radnog napora, ovo je zahtjevniji način uzgoja u odnosu na monokulturu, ali prikladniji za upravljanje i korisniji za tlo i okoliš. (http://blog.agrivi.com)
Pro-biodiverzitetno poslovanje (eng. PBB)	Preduzeće ili posao koji ostvaruje profit i istovremeno doprinosi kroz očuvanje prirode i aktivnosti održivog korištenja. (IUCN, 2009)
Pravedna trgovina	Naziv za oblik nadzirane trgovine pri kojoj su cijene za proizvode koje se plaćaju proizvođačima obično više od cijena na svjetskom tržištu. Na taj način se proizvođačima želi omogućiti veći i pouzdaniji prihod u odnosu na konvencionalnu trgovinu. Pokret zagovara plaćanja "fer" cijena za proizvode, kao i poštivanje socijalnih i ekoloških standarda u proizvodnji. (WFTO, 2018)
Stanište	To je mjesto ili tip položaja u kojem se neki organizam ili populacija prirodno pojavljuje. (Konvencija o biološkoj raznolikosti, 1992)
Strana vrsta	Vrsta, podvrsta ili niža taksonomska kategorija, unesena izvan svog prirodnog prošlog ili sadašnjeg prostora rasprostranjenosti; uključuje sve dijelove, spolne stanice, sjeme, jaja, ili rasplodne organe vrsta koje mogu preživjeti i kasnije se razmnožavati. (Sekretarijat Konvencije o bioraznolikosti, 2002)
Travnjački voćnjaci	Nasadi voćaka visokostablašica koje rastu raštrkano na livadama, pašnjacima ili uz puteve. Budući da stabla stoje razmaknuto, takva se područja mogu koristiti primjerice i za ispašu stoke. Travnjački voćnjaci dio su kulturnog pejzaža i kao takvi imaju ekološku vrijednost. (www.rabenhorst.de)
Usluge od kulturnog značaja	Nematerijalne dobrobiti koje pružaju ekosistemi, naprimjer duhovno obogaćivanje, kognitivni razvoj, inspiracija, relaksacija, društveno povezivanje, kulturna baština, estetski doživljaj i ekoturizam.
Usluge snadbijevanja	Opipljivi proizvodi koje pružaju ekosistemi, poput hrane, zrnja, voća, goriva, vlakana (drvo, vuna), bilja, prirodnih lijekova, ukrasnih predmeta (cvijeće, školjke) itd.
Usluge regulacije	Procesi ekosistema koji omogućavaju stabilne i sigurne životne uvjete, kao što su: regulacija kvalitete zraka, regulacija klime, zaštita od erozije, pročišćavanje vode, regulacija bolesti, kontrola štetnika, oprašivanje, regulacija i ublažavanje poplava itd.
Vaskularne biljke	Biljke koje imaju specijalizirana tkiva za provođenje vode i hranjivih tvari u svoje različite dijelove; primjerice: drveće, cvijeće, trave, penjačice. Vaskularne biljke imaju razvijen korijenov sustav, izdanke i vaskularni sustav. (www.sciencing.com)
Vrsta	Skupina organizama koji se mogu razmnožavati međusobno, ali ne i s pripadnicima drugih vrsta. (Konvencija o biološkoj raznolikosti, Rječnik ključnih pojmova)
Zaštićena područja	Jasno definisani geografski prostori, prepoznati, priznati i kojima se upravlja na legalne ili druge učinkovite načine, kako bi se postiglo dugoročno očuvanje prirode i pridruženih usluga ekosistema te kulturnih vrijednosti. Zaštićeno područje može biti javno ili privatno vlasništvo. (IUCN, 2008)
Zaštićena/ ugrožena vrsta	Biljna, životinjska ili gljivlja vrsta proglašena ugroženom i zaštićenom nacionalnim zakonima ili klasifikacijskim sistemima, ili navedena kao ugrožena ili kritično ugrožena prema IUCN-ovoj Crvenoj listi ugroženih vrsta™ i/ili navedena na Dodatku I, II ili III Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES).

Interreg

EUROPEAN UNION

Danube Transnational Programme

ECO KARST

REPUBLIC OF SLOVENIA
MINISTRY OF AGRICULTURE,
FORESTRY AND FOOD

CANTON SARAJEVO
Ministry of Physical Planning,
Construction and Environmental
Protection

Informacije i stavovi objavljeni u ovoj brošuri pripadaju autorima i projektu ECO KARST i ne odražavaju nužno službeni stav Evropske unije/programa međdržavne saradnje Interreg Dunav. Niti Evropska unija/institucije i tijela programa međdržavne saradnje Interreg Dunav niti osobe koje djeluju u njihovo ime nisu odgovorne za korištenje informacija koje ova publikacija sadrži.

Projekat je sufinansiran iz fondova Evropske unije (ERDF i IPA).
www.interreg-danube.eu/approved-projects/eco-karst

Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo
www.zppks.ba